

Uttalanden rörande förutsättningarna att inom ramen för vård enligt bestämmelserna i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård omhänderta patients bankkort (minutenkort). Kritik för underlåtenhet att dokumentera åtgärden i patientens journal

Anmälan

AA var intagen för rättspsykiatrisk vård vid Restad gård, rättspsykiatrisk enhet inom NU-sjukvården, Västra Götalandsregionen. I en anmälan till JO framförde AA klagomål huvudsakligen mot att personalen hade tagit hand om hans minutenkort.

Utredning

Inledningsvis tog JO del av AA:s journal. Därefter anmodades Utförarstyrelsen för NU-sjukvården, Västra Götalandsregionen, att inkomma med utredning och yttrande angående det som AA hade framfört i sin anmälan. Utförarstyrelsen anförde följande i sitt remissvar.

Bakgrund

Omständigheterna i fallet är, såsom framgår av bifogade yttrande från patientansvarig överläkare (här utelämnat, JO:s anm.), bl. a följande.

Aktuell patient vårdas sedan 1996 på rättspsykiatriska enheten enligt lagen om rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning. Patienten har drogproblem och missbrukar narkotika. Det har även förekommit narkotika medan patienten vistats på avdelningen. Vid tre tillfällen har patienten avvikit i samband med frigång och har då missbrukat narkotika.

Beslutet

I sin anmälan till JO vänder sig patienten mot att han ej själv får ha hand om sitt minutenkort och själv ansvara för sina pengar.

Såsom framgår av överläkarens yttrande är rutinen på avdelningen att minutenkort och större mängd kontanter placeras i förvaringsfack. Patienten har tillgång till förvaringsfacket tillsammans med sin kontaktman.

Överläkaren har även i sitt yttrande framhållit att det inte sällan förekommer transaktioner mellan patienter och att dessa transaktioner sedan blir grogrund för konflikter och att de också kan medföra att narkotika lättare kommer in på avdelningen. Utförarstyrelsen hänvisar till bifogad journalanteckning 981222 (här utelämnat, JO:s anm.).

Enligt 21 § 4 st. lag (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård får patient inte inneha egendom som kan vara till men för vården eller ordningen på vårdinrättningen.

Utförarstyrelsen ansluter sig till överläkarens bedömning att det med hänsyn till patientens svåra drogproblem är motiverat att han ej själv har hand om sitt minutenkort.

Utförarstyrelsen anmodades därefter att inkomma med kompletterande yttrande angående hur åtgärden med AA:s minutenkort hade dokumenterats.

I den delen anförde styrelsen följande i sitt kompletterande remissvar (bilagorna här utelämnade, JO:s anm.).

Patientansvarig överläkare och chefsöverläkare hänvisar i bifogat yttrande (bil 1) till journalanteckning 981222 (bil 2) och avdelningsanteckningar 981222 och 981227 (bil 3 och 4) samt avdelningsanteckning beträffande medpatient 981222 (bil 5). Anteckningarna visar på patientens problem att handha minutenkortet. Ytterligare dokumentation av åtgärden med AA:s minutenkort har ej skett.

Till remissvaret hade utförarstyrelsen bifogat utdrag ur de nämnda journalerna.

AA bereddes tillfälle att yttra sig över remissvaren men avhördes inte.

I sitt beslut den 7 mars 2000 anförde JO André följande.

Bedömning

Huvudfrågan i förevarande ärende rör en för rättspsykiatrisk vård intagen patients rätt att fritt disponera sitt minutenkort.

Självfallet är det möjligt för sjukvårdspersonalen att bistå patienten med förvaltning av dennes egna medel om detta sker efter en överenskommelse med patienten. Den fråga som här skall behandlas rör emellertid omhändertagande av AA:s minutenkort mot hans vilja. Enligt remissvaret var skälet till omhändertagandet att innehavet kunde vara till men för vården eller ordningen på vårdinrättningen. Den problemställning som aktualiseras i ärendet har tidigare berörts i ett beslut av JO Gunnel Norell Söderblom, redovisat i JO:s ämbetsberättelse 1996/97 s. 301. Gunnel Norell Söderblom anförde bl.a. följande.

Den som är intagen för rättspsykiatrisk vård är inte på grund härav betagen sin rätt att själv förfoga över sina tillgångar. För den som är myndig men som på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållanden behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person och som är ur stånd att vårda sig eller sin egendom kan enligt bestämmelserna i 11 kap. 7 § föräldrabalken förvaltare förordnas. I sådant fall har förvaltaren vidsträckt befogenheter att sköta personens ekonomi.

— — — Inskränkningar i rätten att själv förfoga över sina tillgångar kan emellertid även göras av bl.a. ordningsskäl. I 21 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård jämförd med 8 § lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård framgår att patient som är intagen på en rättspsykiatrisk sjukvårdsinrättning utöver narkotika och liknande heller inte får inneha annan egendom som kan skada honom själv eller någon annan eller vara till men för vården eller ordningen på avdelningen. Det kan vara vanskligt att dra för långtgående slutsatser av lagrummet. Jämförelse kan emellertid göras med motsvarande regelsystem för den som är intagen inom kriminalvården. Av 24 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt framgår att rätten för intagen att inneha penningmedel regleras i särskild ordning. Skälen att inskränka rätten att inneha pengar är bl.a. att förhindra narkotikaaffärer och spel om pengar mellan de intagna. Frånvaron av uttrycklig reglering vad gäller den psykiatriska tvångslags-

tiftningen kan visserligen tolkas så att lagstiftaren, som inte berört saken i förarbetena, ej avsett att inskränka patienternas rätt att fritt förfoga över penningmedel på sjukhuset. Å andra sidan är det ovedersägligt att de skäl som föranlett lagstiftningen på kriminalvårdssidan med samma kraft gör sig gällande även inom den rättspsykiatriska vården.

Det får anses uppenbart att 27 000 kr i kontanter bland patienterna kan menligt påverka både vården och ordningen på vårdinrättningen. Mot den bakgrunden framstår det rimligt att tolka begreppet annan egendom så att det även innefattar pengar.

Det har inte skett några huvudsakliga förändringar i de bestämmelser som Gunnel Norell Söderblom hänförde sig till. Frågan har inte heller berörts i det förslag till ändringar av lagstiftningen som regeringen framlagt i proposition 1999/2000:44 Psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård. Jag ansluter mig till det som Gunnel Norell Söderblom har anfört och anser följaktligen att 21 § lagen om psykiatrisk tvångsvård jämförd med 8 § lagen om rättspsykiatrisk vård ger utrymme för att mot patientens vilja omhänderta pengar om förutsättningarna i lagrummet är uppfyllda i övrigt.

Det framgår av journalanteckningarna att det fanns ca 48 000 kr inestående på det konto som AA hade ett minutenkort anslutet till. Utredningen hos JO visar att det fanns problem med narkotika på den aktuella avdelningen. I remissvaret har även angetts att AA hade drogproblem och missbrukade narkotika och att det hade förekommit narkotika på avdelningen när AA vistades där. Vidare framgår det av journalanteckningarna att det fanns goda skäl för uppfattningen att AA:s minutenkort skulle kunna komma att användas för uttag av någon patient på vårdinrättningen. Det fanns följaktligen en beaktansvärd risk för att minutenkortet skulle kunna vara till men för vården eller ordningen på samma sätt som innehav av en större summa pengar. I den situationen finns det enligt min mening inte anledning att lägga något annat synsätt på omhändertagandet av minutenkortet än på omhändertagande av pengar.

Jag vill understryka att omhändertagande av egendom enligt de aktuella lagrummen skall föregås av en bedömning i det enskilda fallet. Av 2 § 9 förordningen (1991:1472) om psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård följer även att uppgift om omhändertagande av egendom skall antecknas i patientens journal. Såvitt utredningen visar har det inte skett någon sådan anteckning. Det finns därför skäl att kritisera den bristande dokumentationen i saken.

Vad AA i övrigt har anfört föranleder inte något vidare uttalande från min sida.

Ärendet avslutas med den kritik som framgår av det anförda. Jag utgår från att Utförarstyrelsen ser till att uppgift om omhändertagande av egendom enligt de nämnda lagrummen fortsättningsvis dokumenteras i journalen.